

Van: [Jacqueline Grandjean | Oudekerk](#)
Aan: [REDACTED]
Cc: [REDACTED]
Onderwerp: Oude Kerk, vervangen glas in de heilig grafkapel
Datum: dinsdag 11 september 2018 17:16:13
Bijlagen: [2913_001.pdf](#)
[ATT00001.htm](#)
[2018.08.17 Brief naar rechtbank.pdf](#)
[ATT00002.htm](#)
[180824 Persbericht glasraam.pdf](#)
[ATT00003.htm](#)
[zienswijze platform bk calo oude kerk.pdf](#)
[ATT00004.htm](#)
[1.pdf](#)
[ATT00005.htm](#)

Beste [REDACTED],

Als ons contactpersoon bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed informeer ik je, in aanvulling op wat is toegestuurd door Stadsdeel Centrum, over de gang van zaken in de Oude Kerk rondom het reversibel plaatsen van een venster.

Na voorbespreking met erfgoedverenigingen waaronder VVAB en Bond Heemschut heeft de Oude Kerk een vergunning aangevraagd voor het plaatsen van een ambachtelijk, mondgeblazen glas-in-lood venster in de kleur rood. Het betreft een kunstwerk dat reflecteert op het Roomse verleden van de kerk en stilstaat bij de oorsprong van de kapel die is gebouwd als replica van de Heilig Graf Kapel in Jerusalem, waar nog steeds rood licht schijnt.

Aanvankelijk werd de aanvraag verkeerd begrepen en als tijdelijke tentoonstelling beoordeeld. Het venster in het Heilig Graf betrof echter een museale, semi-permanente ingreep. De duur van 10 jaar was ingegeven door het besef dat een (reversibele) wijziging altijd met de meeste voorzichtigheid en inspraak moet worden gedaan. Zeker in de Oude Kerk. Tien jaar zou ons de mogelijkheid bieden te evalueren en bij blijvende bezwaren te reverseren. De vergunning werd (na nog een extra overleg met VVAB op 4 juli, waarna men aangaf graag af te spreken na plaatsing van het raam) afgegeven op 13 juli.

Daarna is toch bezwaar ingediend door VVAB en Bond Heemschut. De voorzieningenrechter heeft zich uitgesproken over het rode raam in de Oude Kerk. De vergunning is op de juiste gronden verleend en wij mochten beginnen met de werkzaamheden.

Er is, ten gevolge van de bezwaren, afgelopen anderhalve week een stap op de plaats gemaakt door de Oude Kerk om de erfgoedverenigingen in de gelegenheid te stellen om met het stadsdeel (DB) en Oude Kerk via een mediator in gesprek te gaan. Op de drie uitnodigingen hiertoe werd negatief gereageerd. Het gesprek, dat een open karakter zou hebben, heeft tot onze spijt daarom niet plaatsgevonden.

Het gesprek zullen wij echter blijven stimuleren. Met de erfgoedverenigingen en het DB pas na afloop van de bezwaarprocedure.

In nauw overleg met Bureau Monumenten en Archeologie en Bouw en Woningtoezicht is vorige week begonnen met inspectie vanaf de steiger. Men vond dat de werkzaamheden zorgvuldig zijn voorbereid en hebben vertrouwen in het resultaat.

De Oude Kerk opent voor iedereen die belangstelling heeft na plaatsing van het venster vrij haar deuren. Wij zullen de gehele dag aanwezig zijn, om van gedachten te wisselen met belangstellenden over het rode venster.

Bijgaand voor de volledigheid van het dossier:

- persbericht vanuit de Oude Kerk na uitspraak rechter (24 aug)
- krantenartikelen Trouw en Het Parool
- reactie Platform BK (nationale belangenvereniging Beeldende Kunst)
- toelichting aan voorzieningenrechter namens Oude Kerk

Met vriendelijke groet,

jacqueline grandjean
directeur | bestuurder

Van: [Jacqueline Grandjean | Oudekerk](#)
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: Re: Oude Kerk, vervangen glas in de heilig grafkapel
Datum: donderdag 20 september 2018 16:40:38

Beste [REDACTED],

Het advies is denk ik gelect, want ik krijg via via te horen dat het negatief is.
Wij zullen de pers te woord moeten staan hierover, er zullen nu vragen gaan komen.

Zou het mogelijk zijn om het advies zoals het verstuurd is te delen, of betreft het hier een conceptversie?

Hartelijke groet,

jacqueline grandjean
 directeur | curator

oude kerk
 oudekerksplein 23
 [REDACTED]
 1012 GX amsterdam
 the netherlands
oudekerk.nl

Op 18 sep. 2018, om 14:16 heeft [REDACTED]
[REDACTED] [@cultureelerfgoed.nl](mailto:cultureelerfgoed.nl)> het volgende geschreven:

Beste Jacqueline,

Ons advies gaat deze week de deur uit. Dat is afgestemd met het Stadsdeel.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
 adviseur bouwkunde Amsterdam | Zeeland

.....
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
 Smallepad 5 | 3811 MG | Amersfoort
 Postbus 1600 | 3800 BP | Amersfoort
 .....

[REDACTED] cultureelerfgoed.nl
www.cultureelerfgoed.nl
 .....

Van: Jacqueline Grandjean | Oudekerk [<mailto:jacqueline@oudekerk.nl>]
Verzonden: maandag 17 september 2018 12:13
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: Re: Oude Kerk, vervangen glas in de heilig grafkapel

Beste [REDACTED],

Zojuist ontvangen wij bericht van Stadsdeel Centrum over de hoorzitting

welke plaats vindt rondom het rode raam in de Oude Kerk
Deze staat nu op 9 oktober geagendeerd.

Zou jij mij kunnen berichten over de termijn waarop jullie advies er is?

Hartelijke groet,

jacqueline grandjean
directeur | curator

oude kerk
oudekerksplein 23
[redacted]
1012 GX amsterdam
the netherlands
oudekerk.nl

Op 12 sep. 2018, om 16:22 heeft [redacted]
[redacted] [@cultureelerfgoed.nl](mailto:[redacted]@cultureelerfgoed.nl)> het volgende geschreven:

Ah, ik vroeg me inderdaad al af hoe dat ook weer precies zat; dat wou ik nog
nakijken/uitzoeken, maar dat hoeft nu niet meer. Duidelijk zo.
Vriendelijke groet,
[redacted]

Van: Jacqueline Grandjean | Oudekerk [<mailto:jacqueline@oudekerk.nl>]
Verzonden: woensdag 12 september 2018 16:14
Aan: [redacted]
CC: [redacted]
Onderwerp: Re: Oude Kerk, vervangen glas in de heilig grafkapel

Beste [redacted],

Misschien goed om te weten dat twee VVAB leden zich hebben afgesplitst in
'Stichting tot Behoud Oude Kerk'.
Met de naamgeving zijn wij ongelukkig.

Deze twee personen hebben zich vanaf het begin af aan verzet tegen welke
ingreep of 'verandering' van het gebouw dan ook.
De pogingen om redelijk met ze in gesprek te gaan ondernemen wij nu al zes
jaar.

Zoals je begrijpt heeft deze Stichting geen enkele formele band met Stichting
de Oude Kerk of haar gelieerde stichtingen, waaronder Stichting
Restauratiefonds.

Hartelijke groet,

jacqueline grandjean
directeur | bestuurder

oude kerk
oudekerksplein 23
[redacted]

1012 GX amsterdam
the netherlands
oudekerk.nl

Op 12 sep. 2018, om 15:19 heeft [REDACTED]
[REDACTED]@cultureelerfgoed.nl> het volgende geschreven:

Beste Jacqueline Grandjean,

Bedankt voor de mail. Via het stadsdeel hadden we bij het adviesverzoek al de nodige informatie toegestuurd gekregen. In aanvulling daarop hebben we afgelopen week van verschillende bij de bezwaarprocedure betrokken partijen extra stukken ontvangen. Hierbij nu dus ook 'jullie kant van het verhaal'. We voegen de stukken toe aan het dossier en zullen deze in onze advisering betrekken.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
senior adviseur

.....
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Smallepad 5 | 3811 MG | Amersfoort
Postbus 1600 | 3800 BP | Amersfoort
.....

[REDACTED]
[REDACTED]@cultureelerfgoed.nl
www.cultureelerfgoed.nl
.....

Van: Jacqueline Grandjean | Oudekerk [<mailto:jacqueline@oudekerk.nl>]

Verzonden: dinsdag 11 september 2018 17:16

Aan: [REDACTED]

CC: [REDACTED]

Onderwerp: Oude Kerk, vervangen glas in de heilig grafkapel

Beste [REDACTED],

Als ons contactpersoon bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed informeer ik je, in aanvulling op wat is toegestuurd door Stadsdeel Centrum, over de gang van zaken in de Oude Kerk rondom het reversibel plaatsen van een venster.

Na voorbespreking met erfgoedverenigingen waaronder VVAB en Bond Heemschut heeft de Oude Kerk een vergunning aangevraagd voor het plaatsen van een ambachtelijk, mondgeblazen glas-in-lood venster in de kleur rood. Het betreft een kunstwerk dat reflecteert op het Roomse verleden van de kerk en stilstaat bij de oorsprong van de kapel die is gebouwd als replica van de Heilig Graf Kapel in Jerusalem, waar nog steeds rood licht schijnt.

Aanvankelijk werd de aanvraag verkeerd begrepen en als tijdelijke tentoonstelling beoordeeld. Het venster in het Heilig Graf betrof echter een museale, semi-permanente ingreep. De duur van 10 jaar was ingegeven door

het besef dat een (reversibele) wijziging altijd met de meeste voorzichtigheid en inspraak moet worden gedaan. Zeker in de Oude Kerk. Tien jaar zou ons de mogelijkheid bieden te evalueren en bij blijvende bezwaren te reverseren. De vergunning werd (na nog een extra overleg met VVAB op 4 juli, waarna men aangaf graag af te spreken na plaatsing van het raam) afgegeven op 13 juli.

Daarna is toch bezwaar ingediend door VVAB en Bond Heemschut. De voorzieningenrechter heeft zich uitgesproken over het rode raam in de Oude Kerk.

De vergunning is op de juiste gronden verleend en wij mochten beginnen met de werkzaamheden.

Er is, ten gevolge van de bezwaren, afgelopen anderhalve week een stap op de plaats gemaakt door de Oude Kerk om de erfgoedverenigingen in de gelegenheid te stellen om met het stadsdeel (DB) en Oude Kerk via een mediator in gesprek te gaan.

Op de drie uitnodigingen hiertoe werd negatief gereageerd. Het gesprek, dat een open karakter zou hebben, heeft tot onze spijt daarom niet plaatsgevonden.

Het gesprek zullen wij echter blijven stimuleren. Met de erfgoedverenigingen en het DB pas na afloop van de bezwaarprocedure.

In nauw overleg met Bureau Monumenten en Archeologie en Bouw en Woningtoezicht is vorige week begonnen met inspectie vanaf de steiger. Men vond dat de werkzaamheden zorgvuldig zijn voorbereid en hebben vertrouwen in het resultaat.

De Oude Kerk opent voor iedereen die belangstelling heeft na plaatsing van het venster vrij haar deuren. Wij zullen de gehele dag aanwezig zijn, om van gedachten te wisselen met belangstellenden over het rode venster.

Bijgaand voor de volledigheid van het dossier:

- persbericht vanuit de Oude Kerk na uitspraak rechter (24 aug)
- krantenartikelen Trouw en Het Parool
- reactie Platform BK (nationale belangenvereniging Beeldende Kunst)
- toelichting aan voorzieningenrechter namens Oude Kerk

Met vriendelijke groet,

jacqueline grandjean

directeur | bestuurder

Van: [REDACTED]
Aan: [Jacqueline Grandjean | Oudekerk](#)
Onderwerp: Fwd: Advies OLO3541693 Oudekerksplein 15, vervangen glas in de grafkapel
Datum: donderdag 20 september 2018 17:17:02
Bijlagen: [Advies_Minister - RM3990 - CIK-2018-754.pdf](#)
[ATT00001.htm](#)

Beste Jacqueline,

Het advies is gistermiddag (zie onder) aan het stadsdeel verzonden. Hierbij stuur ik je een afschrift.

Zoals je kunt lezen heeft het rode glas naar ons oordeel impact op de monumentale waarden, maar vinden wij een semi-permanente installatie in de kapel te overwegen omdat het niet de gehele kerk betreft, maar een afzonderlijke (eerst niet toegankelijke) ruimte. We zijn dus niet uitgesproken negatief.

Om de ingreep en de gevolgen voor de monumentale waarde echter zo beperkt mogelijk te houden, hadden wij het raam liever als toevoeging gezien (bijv als een voorzetraam aan de binnenzijde). Wat dat betreft zijn we dus ook niet uitgesproken positief.

Ik begrijp dat jullie meer gebaat zouden zijn met een geheel positief advies, maar wij beoordelen nu eenmaal vanuit cultuurhistorisch perspectief en dat hebben we zo zorgvuldig mogelijk gedaan. Het is aan de gemeente ook andere belangen/aspecten mee te wegen.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

Van: "[REDACTED]@cultureelerfgoed.nl">
Datum: 19 september 2018 om 15:31:57 CEST
Aan: "[REDACTED]@amsterdam.nl">
Onderwerp: Antw.: Advies OLO3541693 Oudekerksplein 15, vervangen glas in de grafkapel

Geachte [REDACTED]

Hierbij een afschrift van ons advies. Het is vandaag ook per post verzonden.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

adviseur bouwkunde Amsterdam | Zeeland

.....
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
 Smallepad 5 | 3811 MG | Amersfoort
 Postbus 1600 | 3800 BP | Amersfoort
 .....

[REDACTED]
[cultureelerfgoed.nl](#)
www.cultureelerfgoed.nl

.....

College van burgemeester en wethouders van Amsterdam
Stadsdeel Centrum
t.a.v. [REDACTED]
Amstel 1
1011 PN AMSTERDAM

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

Contactpersoon

[REDACTED]
[REDACTED]
[REDACTED]@cultureelerfgoed.nl

Onze referentie
CIK-2018-754

Bijlage

19 SEP. 2018

Datum

Betreft Glas-in-loodraam Heilig Grafkapel Oude Kerk Amsterdam

Gegevens beschermd monument

Naam	Oude Kerk
Adres	Oudekerksplein 15
Postcode/plaats	1012 GX
Gemeente/provincie	Amsterdam/NH
Monumentnummer	3990

Geacht college,

Op 24 augustus jl. vroeg u mij u te adviseren over de voorgenomen wijziging van bovengenoemd monument. Het betreft het (tijdelijk) vervangen van het huidige glas-in-loodraam in de Heilig Grafkapel door een nieuw glas-in-loodraam dat is voorzien van rood in plaats van blank glas. Voor deze wijziging heeft u via een reguliere procedure vergunning verleend, maar hiertegen is bezwaar ingediend. Ten behoeve van een zo zorgvuldig mogelijke afweging bij de heroverweging in bezwaar heeft u mij (onverplicht) om advies gevraagd. In de tussentijd is het nieuwe raam geplaatst. Ten behoeve van een zuivere beoordeling en een heldere redeneerlijn kies ik er voor om hieronder het advies te geven dat ik u gegeven zou hebben indien de wijziging nog niet vergund en uitgevoerd zou zijn.

De aanvraag heeft betrekking op de Heilig Grafkapel. Deze is gelegen aan de noordzijde van de kerk en middels een deur afgesloten van de grote kerkruiimte. Het is op zich een positieve ontwikkeling dat deze kapel voor publiek wordt opengesteld. Hiervoor zijn in principe geen verdere wijzigingen of maatregelen noodzakelijk. De Stichting Oude Kerk heeft echter het plan opgevat om in deze kapel een aandenken aan het werk Anastasis van kunstenaar Giorgio Andreotta Calò te plaatsen. Voor dit site-specifieke werk heeft hij de ramen van de Oude Kerk van mei t/m september 2018 voorzien van rode plastic filters. Het idee is nu om dit tijdelijke kunstproject een semipermanent vervolg te geven door in de Heilig Grafkapel een rood glas-in-loodraam te plaatsen.

Overigens merk ik daarbij op dat er in de stukken sprake is van een tijdelijke of semipermanente wijziging, maar daarvoor wordt noch in de aanvraag, noch in de verleende vergunning een duidelijke termijn genoemd.

De voorgestelde wijziging grijpt op verschillende manieren in op de monumentale waarden van de Oude Kerk:

- *Gevolgen voor het historisch interieur (belevingswaarde)*

Zoals bezoekers aan de kerk afgelopen maanden hebben kunnen ervaren, is het rode licht van grote invloed op de belevingswaarde van het historisch interieur. Door de overheersende rode lichtsluier wordt het natuurlijke kleurenpalet van de kerk –van de fraaie gebrandschilderde glazen, de zerkenvloer, het eikenhouten meubilair en het witte pleisterwerk- afgevlakt, deels aan het zicht onttrokken en wordt het waardevolle interieur minder zichtbaar en beleefbaar.

Het op de voorgestelde wijze aanpassen van het raam in de kapel zal dus zeker een sterke impact hebben op de belevingswaarde van het interieur van de kapel. Vanuit cultuurhistorische optiek verdient dat niet de voorkeur.

- *Gevolgen voor het gevelbeeld (beeldwaarde)*

Zoals uit de proefopstelling van het rode glas is gebleken, is dit -ook bij daglicht- aan de buitenzijde goed zichtbaar. De rode kleur van het vensterglas van de kapel maakt het bouwdeel, zeker ook wanneer de ruimte van binnenuit wordt aangelicht, overheersend in het totale gevelbeeld, met name ten opzichte van het noorderportaal ernaast. Vanuit cultuurhistorisch perspectief, de beeldwaarde van de Oude Kerk en de op zichzelf bijzondere gevel van de kapel is een dergelijk effect minder wenselijk.

- *Gevolgen voor bestaande bouwmassa (materiële waarde)*

De waarde van het venster op zich is vooral gelegen in de natuurstenen tracering. Deze is uniek in het opzicht dat de dagkanten en stijlen (montanten) schuin gehouwen zijn ten opzichte van de gevel en gericht op één punt. Het risico op fysieke schade aan de natuurstenen tracering bij het uitnemen van het bestaande raam is naar verwachting beperkt. Terzijde merk ik nog op dat de reversibiliteit van een ingreep hooguit een bijkomend argument kan zijn en niet in zichzelf een plan kan rechtvaardigen.

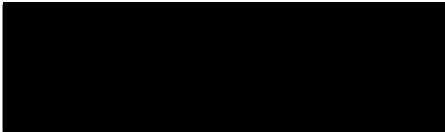
Gelet op het bovenstaande heeft de voorgestelde ingreep mijns inziens vooral gevolgen voor de interieurbeleving en het gevelbeeld van dit deel van de Oude Kerk. Nu het echter niet om de gehele kerk gaat, maar om een afzonderlijke ruimte (die tot nu toe niet voor publiek toegankelijk was) en omdat het om een semipermanente situatie gaat, is het idee om in de kapel een interventie te doen met rood licht te overwegen.

De uitgangspunten voor de erfgoedzorg staan niet a priori in de weg dat een nieuwe betekenisvolle tijdslaag wordt toegevoegd aan een monument, mits dit gebeurt met respect voor de aanwezige waarden en met gevoel voor de historische betekenis en ontwikkeling van het kerkgebouw. Een kunstuiting die hoort bij de hedendaagse museale functie van de Oude Kerk kan zo'n toevoeging zijn. Volgens diezelfde uitgangspunten moet echter ook bezien worden of het beoogde effect op minder ingrijpende wijze kan worden bewerkstelligd.

Zou het bijvoorbeeld mogelijk zijn om het kunstwerk als voorzetbeglazing te plaatsen? Hiermee zou de fysieke ingreep beperkt kunnen worden, mits het op technisch verantwoorde wijze wordt aangebracht en zodanig bevestigd (op de brugstaven) dat de natuurstenen tracering niet wordt aangetast. Door het aanbrengen van het kunstwerk als voorzetraam aan de binnenzijde zal ook de zichtbaarheid van buitenaf minder groot zijn. Deze suggestie geef ik u in overweging.

Het is aan u om een afweging te maken tussen het artistieke belang van het nieuwe glas-in-loodraam en het cultuurhistorische belang van de Oude Kerk. Met deze reactie hoop ik u daarbij van dienst te zijn geweest.

Hoogachtend,
de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
namens deze,
de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed,

mr. Leonard de Wit
hoofd regio Noord-West

Van: [Jacqueline Grandjean | Oudekerk](#)
Aan: [Jacqueline Grandjean | Oudekerk](#); [REDACTED]
Cc: [REDACTED] | [Oudekerk](#)
Onderwerp: Venster
Datum: maandag 24 september 2018 9:54:38
Bijlagen: [ATT00001.txt](#)
[ATT00002.txt](#)

Beste [REDACTED],

Fijn om je gisteren te zien op de open dag.

Voor de volledigheid stuur ik je bijgaand nog een foto van de situatie buiten.

Zoals je ziet valt het rood niet op.

Houd je me op de hoogte van de eventuele aanpassing van het advies?

Hartelijks,

Jacqueline Grandjean

Van: [Wit, Leonard de](#)
Aan: [Jacqueline Grandjean | Oudekerk](#)
Cc: [REDACTED]
Onderwerp: RE: Advies RCE
Datum: woensdag 26 september 2018 17:06:53

Ik kom graag een keer langs!

Van: Jacqueline Grandjean | Oudekerk [mailto:jacqueline@oudekerk.nl]
Verzonden: woensdag 26 september 2018 17:01
Aan: Wit, Leonard de
CC: [REDACTED]
Onderwerp: Re: Advies RCE

Geachte heer de Wit,

Dank voor uw spoedige reactie.

De stevige bewoordingen waren nadrukkelijk niet gericht tegen [REDACTED], zo is dat ook in de mail kenbaar gemaakt. [REDACTED] heb ik hierover afgelopen zondag nog gesproken.

Het voelde als steun om haar in de Oude Kerk te zien.

De inhoud van het advies heb ik niet ter discussie gesteld in mijn mail. Het trof mij onaangenaam dat er feitelijke onjuistheden in het advies als uitgangspunt zijn genomen. Deze onjuistheden zijn te herleiden uit stukken van de bezwaarmakers.

Mocht het nogmaals gebeuren dat er op locatie wordt gekeken, dan zou ik het plezierig vinden om hiervan op de hoogte gesteld te worden.

Wellicht dat wij dan kennis kunnen maken? Daar zie ik in elk geval naar uit.

Met vriendelijke groet,

jacqueline grandjean
directeur | bestuurder

oude kerk
oudekerksplein 23
[REDACTED]
1012 GX amsterdam
the netherlands
oudekerk.nl

Op 26 sep. 2018, om 16:51 heeft Wit, Leonard de <[REDACTED]@cultureelerfgoed.nl> het volgende geschreven:

Beste mw. Grandjean,

Vorige week heeft u in een e-mail aan [REDACTED] teleurgesteld en met tamelijk stevige bewoordingen gereageerd op ons advies over de vergunningaanvraag voor het vervangen van glas in de grafkapel Oude Kerk Amsterdam. Die reactie verbaasde ons enigszins omdat het advies zich allerm minst keert tegen een betekenisvolle toevoeging aan het monument.

Uiteraard zijn wij als erfgoedorganisatie gehouden een oordeel te vormen over de effecten van een voorgenomen ingreep aan een rijksmonument. Dat hebben we gedaan in redelijk voorzichtige bewoordingen. Tevens waken we ervoor om een oordeel te geven

over de kwaliteit van de kunstuiting. Dat is niet ons fort.

Er is een discussie mogelijk over woordkeuze en duiding van e.e.a., maar dat leidt niet tot een andersoortig advies. Voor een 'rectificatie' zie ik dan ook geen aanleiding.

Voor alle duidelijkheid wil ik nog wel melden dat dit advies tot stand is gekomen na bestudering van alle relevante stukken én na een lokatiebezoek.

Met vriendelijke groet, / With kind regards,

mr. L.C. (Leonard) de Wit
Hoofd Regio Noord-West

.....
**Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap / Ministry of Education,
Culture and Science**
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed / Cultural Heritage Agency
Smallepad 5 | 3811 MG | Amersfoort | kamernummer 3.46
Postbus 1600 / P.O. Box 1600 | 3800 BP | Amersfoort | The Netherlands
.....

cultureelerfgoed.nl
www.cultureelerfgoed.nl
.....

Van: [Jacqueline Grandjean | Oude Kerk](#)
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: Re: Persoonlijke uitnodiging restauratieinformatieochtend
Datum: vrijdag 25 januari 2019 9:42:05

Beste [REDACTED],

Heel graag! Ik had Leonard ook al genodigd maar wellicht is die mail niet juist aangekomen.

Fijn om jullie daar te zien, ik kijk ernaar uit!

Hartelijks,

Jacqueline Grandjean
directeur

oude kerk

Op 25 jan. 2019, om 09:32 heeft [REDACTED]
[REDACTED] [@cultureelerfgoed.nl](mailto:[REDACTED]@cultureelerfgoed.nl)> het volgende geschreven:

Beste Jacqueline,

Dank voor de uitnodiging voor de bijeenkomst vrijdagochtend 8 februari. Ik ben graag aanwezig. Het lijkt mij ook een leuke gelegenheid voor Leonard de Wit, afdelingshoofd, om kennis te maken met de bij de Oude Kerk en de restauratie betrokken partijen. Kunnen we met z'n tweeën aansluiten?

Met vriendelijke groet,

adviseur bouwkunde Amsterdam | Zeeland

.....
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Smallepad 5 | 3811 MG | Amersfoort
Postbus 1600 | 3800 BP | Amersfoort
.....

[REDACTED] [@cultureelerfgoed.nl](mailto:[REDACTED]@cultureelerfgoed.nl)
www.cultureelerfgoed.nl
.....

Van: Jacqueline Grandjean | Oude Kerk [<mailto:jacqueline@oudekerk.nl>]

Verzonden: woensdag 16 januari 2019 16:46

Aan: [REDACTED]

Onderwerp: Persoonlijke uitnodiging restauratieinformatieochtend

Geachte [REDACTED],

Dankzij een extra bijdrage (Srr) vanuit het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen kan de Oude Kerk een aantal achterstallige onderhoudswerken en een aantal min of meer urgente restauratiewerkzaamheden realiseren.

Dit traject loopt parallel met de reguliere onderhoudswerkzaamheden welke jaarlijks vanuit de zesjarige subsidie (BRIM/SIM) worden uitgevoerd.

De activiteiten rondom onderhoud en restauratie zijn vooruitlopend op de vergunningsaanvraag bij de Gemeente, in maart 2018 in een presentatie aan het Amsterdams Erfgoed Overleg samengevat.

Omdat de werkzaamheden nu echt in volle omvang van start zijn gegaan, nodigen wij u persoonlijk uit om in de Oude Kerk kennis te komen nemen van de stand van zaken. Dit in het bijzijn van ambtenaren, erfgoedorganisaties en belangstellenden uit Amsterdam.

In bijzijn van restauratiearchitect [REDACTED], aannemer DHB, [REDACTED] en lid van de Raad van Toezicht [REDACTED], willen wij u op locatie meenemen in de op handen zijnde werkzaamheden, welke in nauw overleg met Bureau Monumenten en Archeologie en Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed tot stand zijn gekomen.

Het programma van die middag ziet er als volgt uit:

Datum: vrijdag 7 februari 2019 van 10-12:30 uur

Ontvangst: 10 uur in de Sebastiaanskapel van de Oude Kerk met koffie

Programma:

10:15 u. welkomstwoord door Jacqueline Grandjean

10:30 presentatie restauratie en onderhoudswerkzaamheden door [REDACTED]

11:00 gelegenheid tot vragen stellen aan de betrokken restauratiearchitect, aannemer en medewerkers Oude Kerk

11:30 ronde langs de te restaureren delen van de Oude Kerk

12:00 lunch met broodjes in de Sebastiaanskapel

Wij hopen dat u er op deze ochtend bij kan zijn, en mocht dit niet lukken dan horen we graag wie van uw organisatie aan kan sluiten.

Met vriendelijke groet,

jacqueline grandjean
directeur bestuurder

oude kerk
oudekerksplein 23
[REDACTED]
1012 GX amsterdam

jacqueline grandjean
directeur | curator

oude kerk
oudekerksplein 23

1012 GX amsterdam
the netherlands
oudekerk.nl

Van: [redacted] [Oude Kerk](#)
Aan: [redacted]
Onderwerp: RE: spoed: bezwaar op Restauratie Oude Kerk door VVAB
Datum: dinsdag 5 februari 2019 12:34:28

Beste [redacted],

Hartelijk dank voor je bericht.

Tot vrijdag!

Vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]
bedrijfsvoering

oude kerk
oudekerksplein 23
+31 (0)20 625 82 84
1012 GX amsterdam
the netherlands
oudekerk.nl

Van: [redacted]@cultureelerfgoed.nl>
Verzonden: dinsdag 5 februari 2019 12:23
Aan: [redacted] | Oude Kerk [redacted]@oudekerk.nl>
Onderwerp: Fwd: spoed: bezwaar op Restauratie Oude Kerk door VVAB

Beste [redacted],

N.a.v. je voicemailbericht stuur ik mijn reactie aan Jacqueline hierbij ook aan jou.

Groet, [redacted]

Verstuurd vanaf mijn iPhone

Begin doorgestuurd bericht:

Van: [redacted]@cultureelerfgoed.nl>
Datum: 5 februari 2019 om 10:23:50 CET
Aan: Jacqueline Grandjean | Oude Kerk <jacqueline@oudekerk.nl>
Onderwerp: Antw.: spoed: bezwaar op Restauratie Oude Kerk door VVAB

Beste Jacqueline,

Hierbij stuur ik je de tekst retour met twee aanpassingen (zie bijlage). Ik ben benieuwd hoe het verder gaat, maar daar horen we vrijdag vast en zeker meer over. Graag tot dan.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
adviseur bouwkunde Amsterdam | Zeeland

.....
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Smallepad 5 | 3811 MG | Amersfoort
Postbus 1600 | 3800 BP | Amersfoort
.....

[REDACTED] [_cultureelerfgoed.nl](mailto:info@cultureelerfgoed.nl)
www.cultureelerfgoed.nl
.....

Van: Jacqueline Grandjean | Oude Kerk [<mailto:jacqueline@oudekerk.nl>]

Verzonden: maandag 4 februari 2019 12:45

Aan: [REDACTED]

Onderwerp: spoed: bezwaar op Restauratie Oude Kerk door VVAB

Beste [REDACTED],

Zoals je waarschijnlijk weet ligt de Oude Kerk sinds haar programmering met hedendaagse kunst onder vuur binnen het erfgoedveld.

Na de commotie rondom de plaatstint van een rood venster in de Heilig Graf Kapel, is nu ook onrust ontstaan over de restauratiewerkzaamheden welke voor komende maanden gepland staan.

Deze werkzaamheden zijn met uw diensten zorgvuldig afgestemd, en er is toestemming verkregen door RCE om de restauratie uit te voeren.

De VVAB heeft bezwaar op vergunning aangetekend omdat niet duidelijk is uit de vergunning om welke einddoelen het gaat.

Bijgaand stuur ik u daarom een overzicht van de geplande werkzaamheden die met de RCE zijn afgestemd.

Samenvatting van de Restauratie en conserveringswerkzaamheden overeenkomstig de beschikking Srr subsidieregeling van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Datum: 31 januari 2019

Rijksmonument nummer: 3990

Oude Kerk. Gothische KERK, XIV-XVI van pseudobasiliek via hallenkerk tot basiliek verbouwd, met hoge zijkapellen ieder voorzien van een topgevel volgens het systeem van de Haagse St.Jacobskerk, en verdere aangebouwde kapellen, portalen, collegekamer van het O.L.Vrouwegilde (1571) en kerkmeesterskamer (XVII A). Bouwjaar: 14e-16e eeuw.¹

Achtergrond

In 2013 werd een langdurige en gefaseerde restauratie van de Oude Kerk afgesloten en een meerjarig onderhoudsplan opgestart. Deze is deels gefinancierd via de BRIM regeling 2016-2022. Inmiddels zijn ruim vijf jaar voorbij. In deze vijf jaar werd het Vater-Müller Orgel gerestaureerd (vergunning verleend in 2006). Omdat de middelen lange tijd ontbraken, zijn veel achterstalligheden geslopen in het interieur. Mede om die reden is in 2015 een lobby opgezet samen met andere grote kerken in Nederland (GKO) om de politiek te overtuigen van de noodzaak van extra subsidie voor omvangrijke beeldbepalende stadskerken. ~~In 2018~~ Toen het Rijk in 2018 extra middelen beschikbaar stelde voor restauraties en herbestemming, was de Oude Kerk één van de 27 geselecteerde rijksmonumenten die hiervoor in aanmerking kwamen (Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten 2018). Het restauratieplan is ingediend bij en beoordeeld door de RCE. Vanwege de korte indienings- en beoordelingsperiode in de Srr 2018, is de subsidie onder voorwaarden verleend (beschikking 19 september 2018). werd deze vraag gehonoreerd en kon ook de Oude Kerk aanspraak doen op de Srr. Het betrof een versnelde procedure, waarbij een restauratieplan onder voorwaarden moest worden ingediend bij de RCE. Deze zouden het plan toetsen en goedkeuren. Daarna is een vergunning aangevraagd bij de Gemeente Amsterdam. De omgevingsvergunning werd op 6 december 2018 verleend onder kenmerk: 3824253.

Restauratie c.q. conserveringswerkzaamheden algemeen.

Alle hieronder omschreven restauratiewerken c.q. herstelwerken worden uitgevoerd door gekwalificeerde en/of gecertificeerde restauratiebedrijven.

Werkzaamheden worden verricht volgens de URL richtlijnen van de ERM.

Alle werkzaamheden worden in nauw overleg met deskundigen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en het bureau Monumenten en Archeologie van de Gemeente Amsterdam (M&A) uitgevoerd.

Alle te restaureren onderdelen worden vastgelegd in verslagen, hierin zijn opgenomen:

- De afspraken tussen de restauratoren en de deskundigen van de RCE en M&A (in de onderstaande rubrieken apart te benoemen).
- De werkzaamheden van te restaureren onderdelen worden tijdens uitvoering schriftelijk vastgelegd t.b.v. archivering en verantwoording.
- Er wordt voldaan aan voorwaarde van de Rijksdienst uit de Srr beschikking: gelet op het specialistische karakter van de werkzaamheden dient voorafgaand aan de uitvoering overleg plaats te vinden over de mate waarin en de wijze waarop de werkzaamheden

¹ Bron: omschrijving van Rijksdienst Cultureel Erfgoed

uitgevoerd zullen worden, met de afdeling Conservering & Restauratie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, [REDACTED]:

Opmerking [REDACTED] 1: Deze verwijzing hoort specifiek bij de werkzaamheden aan het natuursteen. Ik zou hier alleen het algemene deel laten staan.

1. Restauratiewerkzaamheden in de Mariakapel

1A. Het steeds diep inboeten scheuren ter plekke van het roosvenster de oostgevel en de collegekamer

- Waargenomen Schade.

a. Scheur onderzijde roosvenster.

Aan de onderzijde van het roosvenster is een zettingscheur aanwezig, welke loopt vanaf de onderzijde van het roosvenster tot aan de boven zijde van de spitsboog van de oostgevel van de noordbeuk van het koor.

b. T.p.v. de nis van de muur tussen de Mariakapel en de Collegekamer is over de volle hoogte een zettingscheur aanwezig.

Aanvulling

c. T.p.v. het linker glas in loodvenster van de loopt een ernstig zettingscheur vanaf de rechterzijde van de afzaat tot in de spitsboog.

- Oorzaak

De bestaande fundering bestond deels uit een palenfundering met kespen en deels uiteen rasterfundering (waarschijnlijk reikte de ingeheide palen niet tot de 1^e zandlaag).

In de jaren 50 werden ernstige zettingen vastgesteld.

Tijdens de restauratieperiode van de 50er, 60er en 70er jaren zijn ter plaatse van de Oost- en noordgevel funderingsverbeteringen uitgevoerd. T.p.v. van de oostgevel en noordgevel van de Mariakapel is een palenfundering(stalen buispalen) aan gebracht tot de 1^e zandlaag. De fundering t.p.v. de kooromgang en hoogkoor is ongemoeid gebleven. Dit leidde tot ongelijkmatige zettingen. Doordat de fundering van de kooromgang en de fundering van het koor harder zakt dan de aangrenzende oostgevel, wordt de oostgevel richting het koor uit elkaar getrokken. Door deze oorzaak zijn de scheuren in de restauratieperiode van de jaren 90 reeds hersteld.

- De firma Inpijn Blokpoel heeft sinds 2015 de opdracht zettingsverschillen continu te meten en hiervan periodiek verslag te doen bij de restauratiearchitect en constructeur, die bij afwijkingen contact hebben met BMA.

- Herstel van de schade.

a. De scheur aan beide zijden van de gevel twee steeds breed en steeds diep uithakken.

De scheur volledig d.m.v. het intanden van het metselwerk herstellen. De ruimte van de muurdikte tussen de scheurreparaties injecteren met een mortel van hydraulische kalk. Het schoon metselwerk van de buitenzijde afvoegen met een kalkmortel. De voegvorm, een platvol doorgestreken voeg met aangesneden stootvoeg, overeenkomstig bestaand. Het pleisterwerk van de binnenzijde van de muur over een breedte van ca. 500mm volledig verwijderen. Een raaplaag van kalkmortel aanbrengen en afpleisteren met een fijne kalkmortel. Vervolgens het gehele muuroppervlak kalken met een natuurkalk.

- b. De scheur aan de zijde van de gevel van de Mariakapel twee steens breed en steens diep uithakken (De gevel t.p.v. de collegekamer is reeds hersteld).
De scheur volledig d.m.v. het intanden van het metselwerk herstellen. De ruimte van de muurdikte tussen de scheurreparaties injecteren met een mortel van hydraulische kalk.
Het pleisterwerk van de muur over een breedte van ca. 500mm volledig verwijderen. Een raaplaag van kalkmortel aanbrengen en afpleisteren met een fijne kalkmortel.
Vervolgens het gehele muuropervlak kalken met een natuurkalk.
- c. De voegen van de raamneggen en afzaat verwijderen. De scheuren injecteren.
De raamneggen en afzaat afvoegen.

1B. Herstel glas-in-lood panelen van het roosvenster en het linker venster van de oostgevel van de Mariakapel.

- Waargenomen schade

- a. Het roosvenster.
Kapotte / gescheurde ruitjes.
Buikende glaspanelen.
- b. Het linker venster oostgevel Mariakapel.
Kapotte / gescheurde ruitjes.
Buikende glaspanelen.
Scheefgezakte panelen.
Uit de sponning getrokken panelen.
Beschadigingen loodslabbes en loodprofielen.

- Oorzaak

- a. Door de zettingen in de gevel zijn de panelen onder spanning gekomen.
- b. Door de zettingen met als gevolg "wijkende" scheuren zijn de panelen uit de sponningen getrokken. De panelen zijn door de verplaatsingen van de brugstaven op enkele plaatsen kapot gedrukt. De panelen zijn deels vervormd.

- Herstel van de schade.

- a. Beschadigde en losgekomen panelen uitnemen. Beschadigde ruitjes lijmen. Volledig kapot gedrukte ruitjes vervangen overeenkomstig bestaand. De panelen, indien nodig, modelleren. De panelen na het natuursteen herstel terugplaatsen.
- b. Beschadigde en losgekomen panelen uitnemen. Beschadigde ruitjes lijmen. Volledig kapot gedrukte ruitjes vervangen overeenkomstig bestaand. De panelen, indien nodig, modelleren. De panelen na het natuursteen herstel terugplaatsen. Om in de toekomst schade aan de panelen te voorkomen wordt bij het terugplaatsen van de panelen wordt extra aandacht besteed aan de ruimte in de sponningen en de vassing van de loodprofielen t.p.v. de brugstaven.

Bovenstaande werkzaamheden worden in nauw overleg uitgevoerd met de afdeling Conservering & Restauratie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, [REDACTED] (deskundige glas in lood).

1C. Herstel natuursteen (Römer / Weiberner Tufsteen) roosvenster

- Waargenomen schade

Scheuren.

Afgebluste randen.

Kapot gedrukt en uitgevallen voegwerk.

- Oorzaak

- Door de zettingen in de gevel zijn de montanten en neggeblokken van het raam onder spanning gekomen.

- Herstel van de schade

- Uitnemen beschadigde montanten.
- Herstellen van de beschadigde montanten en neggeblokken d.m.v.:
  - Het inboeten van blokjes (verlijmen met kalklijm, r.v.s. dookjes inlijmen met epoxylijm).
  - Het lijmen van blokjes (verlijmen met kalklijm, r.v.s. dookjes inlijmen met epoxylijm).
- Het terugplaatsen van de montanten.
- Het aanvoegen van de montanten en neggeblokken.
- Het injecteren van de scheuren door de in situ te handhaven blokken met een hydraulische kalk.

Bovenstaande werkzaamheden worden in nauw overleg uitgevoerd met de afdeling Conservering & Restauratie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, [REDACTED] (deskundige natuursteen).

2. Restauratiewerkzaamheden zerken, grafmonumenten en doopkapel

2A. Herstel natuursteen zerken incl. plaatselijk vervangen van voegwerk.

- Waargenomen schade

- Breuk van nieuwe natuursteen platen (zerken) t.p.v. de oude aanzuigopening van de voormalige luchtverwarming.
- Plaatselijk kleine schaden aan zerken.
- Plaatselijk vervangen van uitgekomen kalkvoegwerk

- Oorzaak

- De breuk t.p.v. nieuwe zerken (dikte ca. 50mm) wordt veroorzaakt door de metselwerk rand van de voormalige luchtverwarming.
- De zerken liggen in een gestabiliseerd zandbed zonder verdere ondersteuning. Hierdoor kunnen plaatselijk spanningen in het materiaal optreden waardoor breuk of beschadigingen kunnen ontstaan.
- Tijdens laatste restauratie is i.o.m. met de orgeladviseur afgesproken zachte voegen aan te brengen). Deze voegen vragen meer onderhoud dan voegen met een normale hardheid.

- **Herstel van de schade.**

- a. De natuursteen platen (zerken) t.p.v. de oude aanzuigopening van de voormalige luchtverwarming uitnemen
- b. Breuken herstellen d.m.v. verlijming van de van platen, en het aanbrengen van r.v.s. doken t.p.v. het voegvlak van de plaat. Om schade in de toekomst te voorkomen worden platen op een betonnen plaat gelijmd welke eventuele spanningen a.g.v. de onderliggende steenconstructie.
- c. Plaatselijk kleine herstellingen aan zerken. Breuken verlijmen en doken met r.v.s. doken.
- d. Plaatselijk herstellen van kalkvoegwerk (tijdens laatste restauratie is i.o.m. met de orgeladviseur afgesproken zachte voegen aan te brengen). Deze voegen vragen meer onderhoud dan voegen met een normale hardheid

2B. Restaureren drie marmeren grafmonumenten

- **Waargenomen schade**

- Plaatselijk kleine beschadigingen.
- Vervuiling waardoor door stoffen die in het vuil aanwezig zijn het oppervlak van het marmer beschadigd en/of kan verkleuren.

- **Oorzaak**

Kleine beschadigingen kunnen zijn ontstaan door:

- het degenereren van oude beschadigingen (mortelherstellingen).
- mechanische handelingen zoals schoonmaken, werkzaamheden in de buurt van het object. (onzorgvuldig plaatsen van ladders of steigers).
- vervuiling ontstaat door het gebruik van de kerk of door luchtverplaatsingen.

- **Herstel van de schade.**

- Plaatselijk oude kapotte herstellingen vervangen (door kalkmortel en/of marmer inboetingen).
- Vervuilingen voorzichtig d.m.v. een fijn stofzuiger verwijderen. Oppervlak marmer reinigen met Atapulgit.
  - Doordat verhuur is gestopt in de Oude Kerk sinds 2014, wordt uitsluitend gewerkt met personeel dat is opgeleid om te werken en schoon te maken in een kwetsbaar monument. Steigers en trappen worden zorgvuldig geplaatst.

2C. Restaureren marmeren façade doopkapel

- **Waargenomen schade**

- Plaatselijk kleine beschadigingen.
- Vervuiling waardoor door stoffen die in het vuil aanwezig zijn het oppervlak van het marmer beschadigd en/of kan verkleuren.
- Voegwerk plaatselijk slecht.
- Diverse scheuren a.g.v. zettingen.
- Bronzen deur klemt.
- Bronzen deur en spijlornamenten sterk vervuild.

- **Oorzaak**

- Kleine beschadigingen kunnen zijn ontstaan door:
  - o zettingen
  - o mechanische handelingen zoals schoonmaken, werkzaamheden in de buurt van het object.
  - o (onzorgvuldig plaatsen van ladders of steigers).
- Vervuiling ontstaat door het gebruik van de kerk of door luchtverplaatsingen.
- Bronzen deur is gaan uithangen door gebruik.
- Doordat verhuur is gestopt in de Oude Kerk sinds 2014, wordt uitsluitend gewerkt met personeel dat is opgeleid om te werken en schoon te maken in een kwetsbaar monument. Steigers en trappen worden zorgvuldig geplaatst.

- **Herstel van de schade.**

- Plaatselijk oude kapotte herstellingen vervangen (door kalkmortel en/of marmer inboetingen). Aanhelingen verlijmen met kalklijm, doken r.v.s. draadeind met epoxy verlijming.
- Vervuilingen voorzichtig d.m.v. een fijn stofzuiger verwijderen. Oppervlak marmer reinigen met Atapulgit.
- Bronzen deur herstellen en opnieuw afhangen.
- Bronzen deur en ornamenten voorzichtig reinigen met een door de restaurator voorgeschreven middel.

Bovenstaande werkzaamheden worden in nauw overleg uitgevoerd met de afdeling Conservering & Restauratie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, [REDACTED] (deskundige natuursteen).

3. Restauratie binneninrichting

3A. Restauratie kerkbanken schip

- **Waargenomen schade**

- Plaatselijk kleine beschadigingen.
- Onderzijde van de bankconstructies welke in aanraking komt met de vloer is matig tot ernstig aangetast.
- Op diverse plaatsen zijn de eiken bankondersteuning en rugwanden vervangen door ondersteuning en rugwanden van underlayment.
- Verbindingen staan open en panelen zijn gescheurd.
- Alle draaiende delen zijn t.p.v. de schanieren uitgehangen, deuren sluiten niet meer of zijn volledig afgebroken.
- Het oppervlak van het houtwerk is door de vele boenwaslagen en beitslagen (plint) sterk vervuild.
- Op diverse plaatsen komt actieve schade voor van houtborende insecten.
- De stoffen bekleding (van later datum) is versleten, verkleurd en plaatselijk beschadigd.
- De oorspronkelijke leren bekleding is op diverse plaatsen gescheurd, craquelé en bevat op diverse plaatsen gaten.

- Oorzaak

- Bovenstaande gebreken zijn in hoofdzaak veroorzaakt door:
  - o Intensief gebruik van de banken in het verleden.
  - o Het langdurig uitblijven van onderhoud.
  - o Het schoonmaken van de zerkenvloeren met water waardoor de onderzijde van de banken aangetast is geraakt.
  - o Het vervangen van de eiken ondersteuning van de zittingen van de banken door.
  - o Underlayment heeft plaatsgevonden tijdens periode jaren 80. Men heeft toen provisorische herstellingen verricht wegens geldgebrek.
  - o Het vervangen van de leren bekleding is waarschijnlijk voortgekomen uit het oogpunt van comfort en geldgebrek.
  - o De schade aan het leer is veroorzaakt door intensief gebruik van de banken in het verleden.
- deze kerkbanken worden nog sporadisch gebruikt door de kerkgemeente; tijdens de eredienst zit men op de stoelen. De vloer wordt momenteel niet meer met water schoongemaakt, maar gezogen en geveegd.
- vanwege talrijke vragen omtrent de plaatsing van de kerkbanken in de Oude Kerk, is een bouwhistorisch onderzoek opgestart door twee onafhankelijke bouwhistorici.

- Herstel van de schade

- Plaatselijk kleine beschadigingen herstellen d.m.v. het inzetten van stukjes hout of uitvullen met op kleur gemaakte vloeibaar hout.
- De aantastingen aan de onderzijde van de bankconstructies worden alleen aangepakt als vervolgschade risico aanwezig is.
- De Underlayment ondersteuning en rugwanden worden vervangen door eiken ondersteuning en rugwanden.
- Openstaande verbindingen panelen die zijn gescheurd worden hersteld.
- Alle draaiende delen zijn t.p.v. de scharnieren uitgehangen, deuren sluiten niet meer of zijn volledig afgebroken worden nagekeken gangbaar gemaakt en hersteld.
- Het oppervlak van het houtwerk worden ontdaan van de oude waslagen, en opnieuw in de boenwas gezet.
- Geschilderde oppervlakken worden geretoucheerd.
- Plaatsen waar houtborende insecten voorkomen worden behandeld.
- De stoffen bekleding worden vervangen overeenkomstig bestaand.
- De oorspronkelijke leren bekleding wordt hersteld. Hierbij is het restauratie Atelier Asser-Nijhof (gespecialiseerd in leren behang en leerafwerkingen) betrokken. Voordat men aanvangt met de werkzaamheden wordt een rapport opgesteld van de conditie gevolgd door een restauratieadvies.

Bovenstaande werkzaamheden worden in nauw overleg uitgevoerd met de afdeling Conservering & Restauratie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, [REDACTED] (specialist interieurs).

3B. Restauratie Misericordia hoogkoor

- Waargenomen schade

- Plaatselijk kleine beschadigingen.
  - Verbindingen staan open en panelen zijn gescheurd.
  - Van draaiende delen zijn t.p.v. de schanieren uitgehangen, of zijn afgebroken.
  - Het oppervlak van het houtwerk is plaatselijk vervuild.
  - Op plaatsen komt actieve schade voor van houtborende insecten voor.
- Oorzaak**
- Bovenstaande gebreken zijn in hoofdzaak veroorzaakt door:
    - o Intensief gebruik van de banken in het verleden.
    - o Hoge relatieve vochtigheid van de kerkruimte.
  - aan de kerkgemeente is gevraagd om deze banken zo min mogelijk te gebruiken, en indien dit toch onvermijdelijk is vanwege de liturgie, de zetels te begeleiden naar beneden niet omlaag laten vallen.
- Herstel van de schade**
- Plaatselijk kleine beschadigingen herstellen d.m.v. het inzetten van stukjes hout of uitvullen met op kleur gemaakte vloeibaar hout.
  - Openstaande verbindingen panelen die zijn gescheurd worden hersteld.
  - Alle draaiende delen zijn t.p.v. de schanieren uitgehangen onderdelen worden hersteld.
  - Plaatsen waar houtborende insecten voorkomen worden behandeld.

Bovenstaande werkzaamheden worden in nauw overleg uitgevoerd met de afdeling Conservering & Restauratie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, [REDACTED] (specialist interieurs).

3C. Herstel Westerportaal

- Waargenomen schade**
- Plaatselijk kleine beschadigingen.
  - Verbindingen staan open en panelen zijn gescheurd.
  - Van draaiende delen zijn t.p.v. de schanieren uitgehangen, of zijn afgebroken.
  - Het oppervlak van het houtwerk is plaatselijk vervuild.
  - Op plaatsen komt actieve schade voor van houtborende insecten voor.
- Oorzaak**
- Bovenstaande gebreken zijn in hoofdzaak veroorzaakt door:
    - o Intensief gebruik van het portaal (is toegang naar de kerk van de Hervormde Gemeente).
    - o Hoge relatieve vochtigheid van de kerkruimte.
  - aan de kerkgemeente is gevraagd om het portaal niet door kerkgangers te (laten) gebruiken, en toegang via zuiderportaal te gebruiken, alwaar tevens een camera is (verzekeringsvoorwaarden).
- Herstel van de schade**
- Plaatselijk kleine beschadigingen herstellen d.m.v. het inzetten van stukjes hout of uitvullen met op kleur gemaakte vloeibaar hout.

- Openstaande verbindingen panelen die zijn gescheurd worden hersteld.
- Alle draaiende delen zijn t.p.v. de scharnieren uitgehangen onderdelen worden hersteld.
- Plaatsen waar houtborende insecten voorkomen worden behandeld.

Bovenstaande werkzaamheden worden in nauw overleg uitgevoerd met de afdeling Conservering & Restauratie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, [REDACTED] (specialist interieurs).

3D. Herstel Noorderportaal

- Waargenomen schade

- Plaatselijk kleine beschadigingen.
- Verbindingen staan open en panelen zijn gescheurd.
- Van draaiende delen zijn t.p.v. de scharnieren uitgehangen, of zijn afgebroken.
- Het oppervlak van het houtwerk is plaatselijk vervuild.
- Op plaatsen komt actieve schade voor van houtborende insecten voor.
- Het portaal is tijdens de afgelopen restauratie tijdelijk gemonteerd.

- Oorzaak

- Bovenstaande gebreken zijn in hoofdzaak veroorzaakt door:
  - o Intensief gebruik van het portaal (is toegang naar de kerk van de Hervormde Gemeente).
  - o Hoge relatieve vochtigheid van de kerkruimte.
  - o Tijdelijke montage was destijds a.g.v. het portaal te verplaatsen naar de zuidelijke toegang (Deze optie is komen te vervallen doordat het portaal niet aangepast kon worden aan de bestaande natuursteen spitsboog van de entree).
- Aan de kerkgemeente is gevraagd om het portaal niet door kerkgangers te (laten) gebruiken, en toegang via zuiderportaal te gebruiken, alwaar tevens een camera is (verzekeringsvoorwaarden).

- Herstel van de schade

- Plaatselijk kleine beschadigingen herstellen d.m.v. het inzetten van stukjes hout of invullen met op kleur gemaakte vloeibaar hout.
- Openstaande verbindingen panelen die zijn gescheurd worden hersteld.
- Alle draaiende delen zijn t.p.v. de scharnieren uitgehangen onderdelen worden hersteld.
- Plaatsen waar houtborende insecten voorkomen worden behandeld.
- Het portaal worden definitief op de huidige plaats gemonteerd.

Gelet op het specialistische karakter van de werkzaamheden dient voorafgaand aan de uitvoering overleg plaats te vinden over de mate waarin en de wijze waarop de werkzaamheden uitgevoerd zullen worden. Tijdens de aanvang van de restauratie is een team van deskundigen, betrokkenen en uitvoerenden ingesteld bestaande uit: [REDACTED] (specialist interieurs), [REDACTED] (Senior Adviseur

Bouwkunde), [REDACTED] (inspecteur buitendienst), Mw. J. Grandjean (opdrachtgever), [REDACTED] (aannemer), [REDACTED] (van Geenen Restauratie en Conservering) en [REDACTED] (adviseur; restauratiearchitectuur BBM).

4. Werkzaamheden exterieur Oude Kerk

4.A Vervangen natuursteen leien westelijk dakvlak van de Hamburgerkapel

- **Waargenomen schade**
  - Bevestiging leien is onbetrouwbaar. (Regelmatig raken leien los met ernstige lekkages als gevolg.
  - De leien zijn ouder als 80 jaar. De leien zijn tijdens de afgelopen restauraties vanaf jaren 50 niet vervangen.
  - De leien zijn uitgelopen en deels bros.
  - De leien hebben een beperkte resterende levensduur.
  - Onderste rijen zijn door verslechtering van de kwaliteit tijdens de laatste restauratie vervangen.
- **Oorzaak**
  - Ouderdom.
- **Herstel van de schade**
  - Het volledig vervangen van het leien dak met schuppen in oud Duitse dekking overeenkomstig bestaand.
  - De leien worden vervangen door leien afkomstig van ALtlayer. Groeve Bundenbach.
  - De leien zijn door de [REDACTED] (deskundige natuursteen) toegelaten.

Bovenstaande werkzaamheden worden in nauw overleg uitgevoerd met de afdeling Conservering & Restauratie van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, [REDACTED] (deskundige natuursteen).

4.B Vervangen gaas kerkvensters

- **Waargenomen schade**
  - Resterende gaasnetten t.p.v. de noordzijde en westzijde van de kerk zijn zeer slecht.
  - De netten zijn aangebracht als duivenwering en als bescherming tegen vandalisme.
- **Oorzaak**
  - Ouderdom. De netten zijn van nylon dit materiaal degenereert onder invloed van UV licht. De huidige generatie gaasnetten zijn beter UV bestendig.
- **Herstel van de schade**
  - Het volledig vervangen van alle nog niet vervangen gaasnetten
  - Bevestigen aan de bestaande r.v.s. buisframes.

5. Restauratie geschilderd behang Spiegelkamer

- **Waargenomen schade**

- Schade aan het behang is geïnventariseerd door specialisten van SCRAL en Universiteit van Amsterdam.
- De schade bestaat in hoofdzaak uit:
  - o vochtschade.
  - o schade aan bespanningen en bespanningconstructie.
  - o gebruiksschade.

- **Oorzaak**

- Door de (voorheen) hoge relatieve vochtigheid van de ruimte.
- Door langdurig alledaags gebruik van de ruimte als kantoor en als ruimte Oudekerkgemeente waarin het behangsel aanwezig is.
  - dankzij de bijdrage van de BankGiroLoterij is deze ruimte opnieuw ingericht en in gebruik genomen als museumzaal. Separaat gebruik door derden vindt niet meer plaats.

- **Herstel van de schade**

- Het conserverend restaureren van de bespanningen overeenkomstig het restauratieadvies van de restaurator.

Gelet op het specialistische karakter van de werkzaamheden dient voorafgaand aan de uitvoering overleg plaats te vinden over de mate waarin en de wijze waarop de werkzaamheden uitgevoerd zullen worden. Tijdens de aanvang van de restauratie is een team van deskundigen, betrokkenen en uitvoerenden ingesteld bestaande uit:

██████████ RCE (specialist interieurs), ██████████ RCE (Senior Adviseur Bouwkunde), ██████████ M&A (inspecteur buitendienst), Mw. J. Grandjean (opdrachtgever), ██████████ (aannemer) en ██████████ (adviseur; restauratiearchitectuur BBM).

6. Brandbestrijdingsinstallaties

A.g.v. de ARBO eisen m.b.t. het plegen van onderhoud aan de sprinklerinstallatie dienen de volgende aanpassingen aan de droge sprinklerinstallatie verricht te worden:

- Het verplaatsen van de compressoren van de zolder van pand Oudekerksplein 3 naar een nader te bepalen locatie.
- Het verplaatsen van de pressostaten naar een nader te bepalen locatie.

Van: [Jacqueline Grandjean | Oude Kerk](#)
Aan: [REDACTED]
Onderwerp: Re: spoed: bezwaar op Restauratie Oude Kerk door VVAB
Datum: dinsdag 5 februari 2019 16:57:56

Beste [REDACTED],

Dank voor je bericht en zorgvuldige blik op het document.
ik ga het zo versturen en ga ervan uit dat de rechtszaak wordt afgeblazen nu

Ik houd je op de hoogte.

Hartelijke groet,

jacqueline grandjean
directeur bestuurder

oude kerk
oudekerksplein 23
+31 (0)20 625 82 84
1012 GX amsterdam

Op 5 feb. 2019, om 10:23 heeft [REDACTED]
[REDACTED] [@cultureelerfgoed.nl](mailto:[REDACTED]@cultureelerfgoed.nl)> het volgende geschreven:

Beste Jacqueline,

Hierbij stuur ik je de tekst retour met twee aanpassingen (zie bijlage). Ik ben benieuwd hoe het verder gaat, maar daar horen we vrijdag vast en zeker meer over. Graag tot dan.

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]
adviseur bouwkunde Amsterdam | Zeeland

.....
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Smallepad 5 | 3811 MG | Amersfoort
Postbus 1600 | 3800 BP | Amersfoort
.....

[REDACTED]
[REDACTED] cultureelerfgoed.nl

Van: Jacqueline Grandjean | Oude Kerk [<mailto:jacqueline@oudekerk.nl>]

Verzonden: maandag 4 februari 2019 12:45

Aan: [REDACTED]

Onderwerp: spoed: bezwaar op Restauratie Oude Kerk door VVAB

Beste [REDACTED],

Zoals je waarschijnlijk weet ligt de Oude Kerk sinds haar programmering met hedendaagse kunst onder vuur binnen het erfgoedveld.

Na de commotie rondom de plaatstint van een rood venster in de Heilig Graf Kapel, is nu ook onrust ontstaan over de restauratiewerkzaamheden welke voor komende maanden gepland staan.

Deze werkzaamheden zijn met uw diensten zorgvuldig afgestemd, en er is toestemming verkregen door RCE om de restauratie uit te voeren.

De VVAB heeft bezwaar op vergunning aangetekend omdat niet duidelijk is uit de vergunning om welke einddoelen het gaat.

Bijgaand stuur ik u daarom een overzicht van de geplande werkzaamheden die met de RCE zijn afgestemd.

<20190204 DEF Beschrijving restauratiewerkzaamheden Srr 2019.docx>

Van: [redacted] [↓ Oude Kerk](#)
Aan: [redacted]
Cc: [redacted] [↓ Oude Kerk](#); [redacted] [↓ Oude Kerk](#); [redacted]
Onderwerp: Restauratie geschilderd behang Spiegelkamer
Datum: maandag 4 maart 2019 13:28:13

Dag [redacted]

Naar aanleiding van ons overleg van vorige week kom ik, zoals besproken, nog even terug op de restauratie van het geschilderde behang in de Spiegelkamer. Naast de offerte die reeds door het SRAL is opgemaakt, hebben we besloten om nog twee offertes op te vragen om zowel het behandelvoorstel (conserverend of intensieve restauratie) als de bijbehorende kosten goed te kunnen vergelijken.

[redacted], ik had onderstaande namen doorgegeven aan [redacted]. Ongetwijfeld ken jij deze restauratoren, wellicht kan je aangeven of je hen geschikt acht voor deze specifieke opdracht.

[redacted] (komt via diverse kanalen aanbevolen)

[redacted]

[redacted]

[redacted]

We bespraken in ieder geval om [redacted] ook te benaderen en te betrekken bij dit project. [redacted] zou jij bij haar een behandelvoorstel en offerte kunnen opvragen?

Ik heb mijn collega en conservator van de Oude Kerk [redacted] (cc) op de hoogte gebracht van het onderzoek dat [redacted] reeds heeft verricht naar het geschilderde en goudleren behang die een mogelijke link hebben met het behang in de Spiegelkamer. Zij was zeer geïnteresseerd en hoort graag meer over het onderzoek, mogelijke publicatie en publieksbetrekking vanuit de Oude Kerk bij dit project. [redacted], ik stel je tijdens onze volgende vergadering op 28 maart graag voor aan mijn collega [redacted] om dit verder samen op te nemen.

Met vriendelijke groet,

[redacted]

[redacted]
bedrijfsvoering

oude kerk

oude kerk

oudekerksplein 23
+31 (0)20 625 82 84
1012 GX amsterdam
the netherlands
oudekerk.nl

Van: [REDACTED]
Verzonden: woensdag 6 maart 2019 14:24
Aan: Emma van Oudheusden | Oude Kerk
Onderwerp: RE: Restauratie geschilderd behang Spiegelkamer

Beste [REDACTED],

Dank voor deze extra informatie.
Ik kijk er naar uit om Marianne weer de hand te schudden. In het verleden heb ik haar al eens ontmoet.
Tot de 28ste!

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

[REDACTED]
senior interieurspecialist
Docent Interieurgeschiedenis Universiteit Utrecht

.....
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
Smallepad 5 | 3811 MG | Amersfoort
Postbus 1600 | 3800 BP | Amersfoort

.....
[REDACTED] cultureelerfgoed.nl
www.cultureelerfgoed.nl
<https://cultureelerfgoed.academia.edu/EloyKoldeweyj>

www.monumentaleinterieurs.nl

.....

Van: [REDACTED] | Oude Kerk [mailto:[REDACTED]@oudekerk.nl]
Verzonden: maandag 4 maart 2019 13:28
Aan: [REDACTED]
CC: [REDACTED] | Oude Kerk; Jacqueline Grandjean | Oude Kerk; [REDACTED]
Onderwerp: Restauratie geschilderd behang Spiegelkamer

Dag [REDACTED],

Naar aanleiding van ons overleg van vorige week kom ik, zoals besproken, nog even terug op de restauratie van het geschilderde behang in de Spiegelkamer. Naast de offerte die reeds door het SRAL is opgemaakt, hebben we besloten om nog twee offertes op te vragen om zowel het behandelvoorstel (conserverend of intensieve restauratie) als de bijbehorende kosten goed te

kunnen vergelijken.

Ik had onderstaande namen doorgegeven aan [REDACTED]. Ongetwijfeld ken jij deze restauratoren, wellicht kan je aangeven of je hen geschikt acht voor deze specifieke opdracht.

██████████ (komt via diverse kanalen aanbevolen)

We bespraken in ieder geval om [REDACTED] ook te benaderen en te betrekken bij dit project. [REDACTED] zou jij bij haar een behandelvoorstel en offerte kunnen opvragen?

Ik heb mijn collega en conservator van de Oude Kerk [REDACTED] (cc) op de hoogte gebracht van het onderzoek dat [REDACTED] reeds heeft verricht naar het geschilderde en goudleren behang die een mogelijke link hebben met het behang in de Spiegelkamer. Zij was zeer geïnteresseerd en hoort graag meer over het onderzoek, mogelijke publicatie en publieksbetrekking vanuit de Oude Kerk bij dit project. [REDACTED], ik stel je tijdens onze volgende vergadering op 28 maart graag voor aan mijn collega [REDACTED] om dit verder samen op te nemen.

Met vriendelijke groet,

bedrijfsvoering

oude kerk
oudekerksplein 23
+31 (0)20 625 82 84
1012 GX amsterdam
the netherlands
oudekerk.nl